

Torah from Around the World

Iedereen zou zichzelf moeten zien als half goed en half slecht. Ook de wereld zou hij moeten zien als half goed en half slecht. Bij één enkele goede daad slaat de balans dan reeds door naar de goede kant, voor zichzelf én voor de hele wereld.

Maimonides

Sjabbat 27 november / 23 Kislev 5782, Wajésjev, Beresjiet/Genesis 37:1 - 40:23

Tanach blz. 76 - 83

Haftara: Daniël 2: 1 - 23

Tanach blz. 1615 - 1617

Vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: **Judith Hauptman** is emeritus-hoogleraar Talmoed en Rabbijnse Cultuur aan het Jewish Theological Seminary in New York.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <http://www.jtsa.edu/torah/judah-and-tamar-writing-the-story/>

Jehoeda en Tamar: richting geven aan een verhaal

Eén van de meest aangrijpende verhalen in de hele Tanach staat in de sidra van deze week. Beresjiet/Genesis hoofdstuk 38, een op zichzelf staand gedeelte, onderbreekt de loop van de Joseef-novelle om het verhaal van Jehoeda en Tamar te vertellen.

Het hoofdstuk begint met de ietwat vreemde verklaring dat Jehoeda zijn broers verlaat, Chira de Adoelamiet ontmoet, en daar, in Adoelam, een vrouw van Kenaänitische afkomst vindt. Daarmee schendt hij Gods gebod aan de aartsvaders om Kenaänitische vrouwen te mijden (Beresjiet 24:3, 28:1). De vrouw van Jehoeda schenkt hem drie zonen. Hij huwelijkt zijn eerste zoon, Eer, uit aan Tamar. Over haar afkomst wordt geen informatie verstrekt. Eer sterft omdat hij 'slecht was in de ogen van de Eeuwige' (Beresjiet 28:7).

Vervolgens trouwt de tweede zoon van Jehoeda, Onan, met Eers weduwe Tamar, geheel volgens de regels van het leviraatshuwelijk, die vereisen dat een familielid, meestal een broer, een erfgenaam voor de overledene op de wereld zet. Maar Onan laat zijn zaad op de grond lopen. Omdat hij wist dat een kind met Tamar niet van hem zou zijn, besloot hij geen kind te verwekken. God doodt ook hem. De derde zoon, Sjela, is nu aan de beurt om met Tamar te trouwen. Het is niet duidelijk hoe oud hij is, maar Jehoeda vertelt Tamar dat ze zal moeten wachten tot Sjela volwassen is (Beresjiet 28:11).

Het volgende vers meldt dat de vrouw van Jehoeda geruime tijd na dat moment stierf. Het gaat dan verder met de woorden, *wajienachem Jehoeda*. De vertalers vatten deze woorden op als een aanwijzing dat Jehoeda na de dood van zijn vrouw 'troost zoekt', wat de standaardinterpretatie is van de Hebreeuwse wortel נחם. Maar het woord *wajienachem* heeft in deze context vrijwel zeker twee betekenissen. Dezelfde grammaticale vorm van dit werkwoord komt op veel andere plaatsen in de Bijbel voor (bijv. Beresjiet 6:6, Sjemot 14:14) waar het 'betreuren' betekent. Als dat zo is, betekent de zinsnede *wajienachem Jehoeda* in dit hoofdstuk, heel toepasselijk, ook dat Jehoeda er spijt van had dat hij Tamar had beloofd om haar aan Sjela uit te huwelijken. Hij wil duidelijk het leven van zijn derde en enige nog levende zoon niet riskeren. Het is zijn passiviteit in deze kwestie die de rest van het verhaal triggert.

Jehoeda voegt zich bij zijn oude vriend Chira de Adoelamiet, in Timna, voor het scheren van zijn schapen. Het klinkt alsof hij op zoek is naar een nieuwe vrouw. Hij had immers, zoals we in het openingsvers van het hoofdstuk lezen, zijn eerste vrouw gevonden 'op een feestje' bij Chira.

Op dit punt keert het verhaal terug naar Tamar, die weer bij haar vader was gaan wonen. Vers 13 zegt dat ze had vernomen 'dat haar schoonvader naar Timna was gegaan om zijn schapen te scheren'. Noch traditionele, noch moderne commentatoren besteden aandacht aan dit schijnbaar eenvoudige vers. Volgens mij behoeft het wel uitleg. Mijn vraag is niet *wie* Tamar heeft verteld dat haar schoonvader naar het scheren van de schapen is gegaan, maar *waarom* mensen haar deze informatie hebben gegeven. Het vers lijkt te suggereren dat er van de kant van de plaatselijke gemeenschap algemene sympathie was voor haar benarde situatie. Kijk haar toch: tweemaal weduwe, beloofd aan de derde zoon, maar ze mocht geen leviraatshuwelijk met hem sluiten, ook al was hij nu volwassen. Het lijkt er daarom op dat de stedelingen haar suggereren haar lot in eigen handen te nemen en zo haar dubbelzinnige burgerlijke staat in orde te brengen. Bedenk hierbij dat ze Jehoeda niet bij naam noemen, maar als haar schoonvader: een ironische benaming, aangezien hij duidelijk zijn rol van schoonvader voor haar niet vervulde.

Het volgende vers (Beresjiet 38:14) verhaalt dat Tamar besloot zich te gaan prostitueren. Ze ging ervan uit dat haar schoonvader, immers weduwnaar, nu hij met zijn oude vriend naar het scheren van de schapen ging kijken, de feestvreugde wel zou willen verhogen met een bezoekje aan een prostituee. Ze wist ook dat zodra ze een kind zou krijgen met Jehoeda als vader, haar banden met zijn familie zouden ophouden te bestaan en dat ze dan kon trouwen met wie ze maar wilde (of misschien bij Jehoeda zou blijven).

Ze draagt een sluier, hoewel prostituees in de oudheid dat meestal niet deden, maar daardoor is ze in staat haar diensten aan Jehoeda aan te bieden zonder dat hij merkt wie zij is. Nadat hij seks met haar heeft gehad, belooft hij haar een bokje te sturen als betaling. Ze is zo slim dat ze hem om een onderpand vraagt, wetende dat ze hem hierdoor later zou kunnen ontmaskeren. Hij geeft haar zijn zegel met snoer en staf.

Ook hier spelen de stedelingen een rol. Jehoeda geeft Chira een bokje mee om 'de prostituee' te betalen, maar de mensen vertellen Chira dat er geen prostituee op die plek was. Jehoeda begint zich zorgen te maken over zijn eigen reputatie.

Er gaan drie maanden voorbij, precies de tijd die verstrijkt tot een zwangerschap zichtbaar begint te worden. Net zoals de verteller eerder meldde dat Rebecca's foetussen 'in haar lichaam hard tegen elkaar botsten' (Beresjiet 25:22), wat een manier is om te zeggen dat overduidelijke beweging van de foetussen een teken is van een tweelingzwangerschap. Ook hier duiden de 'drie maanden' van de verteller op kennis van de details van de zwangerschap. Het is ook waar dat tweelingzwangerschappen, zoals die van Rebecca en Tamar (zoals in 38: 27 zal worden gemeld), meer 'tonen' dan gewone zwangerschappen.

De mensen spelen voor de derde keer een rol door Tamars zwangerschap aan te kondigen en haar zwart te maken, omdat zij de hoer heeft gespeeld. Zoals *The Oxford Study Bible* aangeeft, was haar misdrijf niet prostitutie, maar overspel, aangezien ze zich nog niet van haar band met Jehoeda's familie had ontdaan. Jehoeda beveelt dat ze op de brandstapel moet worden verbrand. Tamar heeft een zeer dramatische zet achter de hand: terwijl ze naar buiten wordt gebracht om te worden geëxecuteerd, stuurt ze Jehoeda zijn zegel met snoer en staf terug. Ze zegt hardop, kennelijk tegen allen die zijn toegestroomd om naar het gruwelijke schouwspel te kijken: "Van wie zijn deze staf met snoer en koord?" Jehoeda geeft toe de vader te zijn van het (/de) ongeboren kind(eren) en erkent dat Tamar 'in haar recht staat', wat inhoudt dat hij haar had moeten uithuwelijken aan zijn zoon Sjela. Het vers (vers 26) zegt verder dat Jehoeda niet vaker met haar sliep. Zoals ook wordt opgemerkt door *The Oxford Study Bible*, heeft hij haar uiteindelijk misschien uitgehuwelijkt aan Sjela, omdat Sjela zijn eerste zoon Eer noemt (1 Divree Hajamim/Kronieken 4:21), wat impliceert dat hij een leviraatshuwelijk was aangegaan met Tamar om een erfgenaam te krijgen voor zijn kinderloos overleden broer. Tamar bevalt van een tweeling, een zegen op zich. De jongste van de tweeling, Perets, is een stamvader van koning David (Ruth 4:18-22). Op deze manier legitimeert de verteller de gewiekste strategie van Tamar.

De stedelingen spelen een belangrijke rol in deze aflevering, vergelijkbaar met die van het koor in een Griekse tragedie. Zij, en niet de mannelijke personages, houden het verhaal in beweging. Ze vertellen Tamar dat Jehoeda op weg was naar een schaapsscheerdersfeest, wat suggereert dat het tijd voor haar is om in actie te komen; zij informeren Chira dat er geen prostituee was in Enajim, waardoor Jehoeda bang was gezichtsverlies te lijden; zij melden aan Jehoeda dat Tamar zwanger is van overspel, wat hem ten onrechte ertoe aanzette haar te executeren. Bovendien wordt Jehoeda in dit hoofdstuk gekarakteriseerd als ontwijkend en heethoofdig, terwijl Tamar slim, nuchter en vastberaden blijkt te zijn. Gezien de rol van 'het koor', de kennis van de verteller over zwangerschapsdetails, het feit dat Tamar in positievere bewoordingen wordt geportretteerd dan Jehoeda, dat ze een seksuele handeling gebruikt om het onrecht dat haar door hem is aangedaan recht te zetten, en dat hij in het openbaar zijn beoordelingsfout erkent, lijkt het mij waarschijnlijk dat de verteller van dit verhaal een vrouw is.

Als we de Tora lezen, en als we de gebeurtenissen in ons eigen leven observeren, is het de moeite waard om ons af te vragen wie het verhaal werkelijk aan de gang houdt. We zullen misschien ontdekken dat, afgezien van de beroemde protagonisten en antagonistinnen, de stemmen van minder prominente mensen net zo cruciaal kunnen zijn bij het richting geven aan de verhalen die onze wereld vormgeven.